

— Stručná zpráva o výuce romštiny na Evangelické akademii v Praze

Romština je na EA – Vyšší odborné škole sociální práce a střední odborné škole – vyučovacím předmětem od roku 1998. Týká se dálkového studia oboru Sociální činnost v prostředí etnických minorit, který je zaměřen zejména na práci v romských komunitách, s tím, že romština se může stát jedním z maturitních předmětů. Studenti tohoto oboru a tedy i romštiny jsou dospělí ve věku od 18-ti let a výše. Celková dotace hodin na výuku romštiny je 80 vyučovacích hodin. Během pětiletého studia tak v průměru připadne na jeden školní rok pouhých 16 vyučovacích hodin. Tato skutečnost činí řádnou přípravu studenta-začátečníka na případnou maturitní zkoušku z romštiny (jakož i jiného jazyka) velmi obtížnou.

V celkem třech třídách, které již studium úspěšně zakončily, tvořili převážnou většinu Romové a pro výuku romštiny byla každá z těchto tříd rozdělena na skupinu „rodilých mluvčích“ a „začátečníky“. Tyto pracovní názvy obou skupin je třeba uvést v uvozovkách, neboť často neodpovídaly skutečné úrovni znalosti jazyka jednotlivých studentů. Pro představu uvádím, kdo se do té či oné skupiny většinou sám zařadil:

1. „Začátečníci“:

- A. Studenti, kteří v dětství romsky nehovořili, neměli možnost romštinu slyšet ani jí nehovoří dnes. Tedy skuteční začátečníci.
- B. Studenti, kteří romštinu slychávali doma či se s ní dostali a dostávají do kontaktu interakcí s některými příbuznými či jinými Romy. Romsky sice nehovoří, ale jsou schopni částečně rozumět běžnému mluvenému projevu či psanému textu.
- C. Studenti, kteří v dětství doma romsky nehovořili, ale kontaktem s Romy se hovořit částečně naučili či se nadále sami učí. Jsou schopni rozumět velké části běžného mluveného projevu a psanému textu.

2. „Rodilí mluvčí“:

- A. Studenti, kteří v dětství romsky hovořili, ale z různých důvodů byl jejich kontakt s jazykem dlouhodobě přerušen. Hovoří sice plynně, ale jsou nejistí.

- B. Studenti, kteří v dětství doma romsky nehovořili, ale sňatkem s příslušníkem rodiny, ve které se používá běžně, si romštinu zcela osvojili.
- C. Studenti – skuteční rodilí mluvčí, kteří většinou jazyk doma či v kontaktu s příbuznými a jinými Romy stále používají.

Všichni, kdo se v minulých letech rozhodli složit maturitní zkoušku z volitelného předmětu Romština, byli Romové a většina z těchto studentů patřila do skupiny „rodilých mluvčí“.

Přehled počtu studentů EA s maturitní zkouškou z Romštiny ve vztahu k celkovému počtu úspěšných maturantů v jednotlivých ročnících.

Rok ukončení	Studenti celkem	Romština – rod. mluvčí	Romština – začátečníci	Romština celkem
2002	28	11	4	15
2004	20	5	0	5
2007	26	6	0	6

Z výše uvedeného přehledu bychom mohli mylně vyvodit pokles zájmu o studium romštiny. Domnívám se, že zájem o jazyk neklesá, nicméně v průběhu několika málo let došlo ke změnám, které mohly přivodit pro studenty nutnost více investovat do jiných předmětů.

Příčin klesajícího zájmu o maturitní zkoušku z Romštiny na naší škole je několik. Zejména průběžně klesá počet skutečných rodilých mluvčích, pro které tato nebyla zkouškou z cizího jazyka. Měli-li možnost vyhnout se volitelným předmětům jako např. Právo či Dějepis, kde zápasili s odbornou terminologií v jazyce majority, raději se rozhodli věnovat energii těžko stravitelným neologismům ve svém mateřském jazyce, které vyžadují některé maturitní okruhy týkající se historie Romů či aktuálních témat.

Dále je zde souvislost s důrazem na znalost světového jazyka jako prostředku k úspěšnému přežití v současném světě obecně.

Naprosto devastující pro výuku romštiny je zavádění státních maturit. Romština (jako jazyk „ne-světový“) se vedle angličtiny, jejíž zvládnutí má být podmínkou pro úspěšné zakončení středoškolského studia, stává pro studenty břemenem navíc. Jako vyučující obou jazyků mohu potvrdit, že dálková forma studia není ideální ani pro výuku pouze jednoho cizího jazyka. Nutno je také poznamenat, že vstupní znalost angličtiny či jiného světového jazyka je u většiny našich dospělých studentů téměř nulová.

Poslední zaznamenaný úkaz je úbytek studentů – Romů a velký zájem o studium na EA ze strany Neromů. V současných dvou třídách (2. a 4. ročník) čítají Romové zhruba polovinu a rodilí mluvčí jsou tak vzácní, že bylo třeba zrušit jejich skupinu se speciálně na ně zaměřenou výukou romštiny. Příčinou je pravděpodobně na více místech v ČR zahájené dálkové studium podobného typu a romští studenti tak zůstávají v místě svého bydliště. Důsledkem bylo zavedení výuky romštiny pouze pro začátečníky, které se nadále také zúčastňuje několik (zpočátku velmi zanedbávaných, nudících se, a často netrpělivých) rodilých mluvčích.

Přes všechna výše uvedená úskalí by tato zpráva neměla působit pesimisticky. Zdá se, že studenti uvítali menší zásahy do struktury výuky, během níž stále projevují živý zájem o probíranou látku. Jedná se o větší zaměření na tzv. realie a začlenění rodilých mluvčích do výuky jako zdroje vědění, korekce a důkazu živosti jazyka i tradic.

Neodvážuji se ovšem odhadnout, zda a kolik z nich bude ochotných či schopných zabývat se intenzivně dvěma jazyky najednou tak, aby zvládli nejen maturitní zkoušku z obou, ale i celé studium, péči o rodinu a zaměstnání.

Výběr domácích úloh studenta z Bohumína, který nechce být jmenovaný:

První úloha

Miro papus uliľa andre romaňi osada andro berš 1923 paš o Prešovos. Ov sar sas ciknoro, ta phirlas andre škola. The kaj nasle o Roma sikhle andre škola te phirel, o papus phirľa avri eňa tridi. Andre trida sas korkoro Rom maškar gadžengere čhavore.

Sar savore Roma angle vojna sle the le papuskeri fameliĵa igen čore. Sas bari bida, na sas andro kher so te chal. O papus mušinlas andre škola te phirel bijal o chaben. Jekhtar var sas ajso bokhalo, hoj našti ľikerďa avri, hoj čorďa jekhe rakloreske o maro andal o vast sar chalas. O raklore phende le učiteliske avri, so kerďa o papus. O učitelis lestar phučľa, soske čorďa le rakloreske o maro. O papus phenďa, hoj čorďa ča vašoda, hoj sas igen bokhalo. O učitelis sas lačheĵileskero manuš. Le papuske pre koda na phenďa nič, ale le raklorenge nakazindă, hoj avre dĵivesestar le papuske sako dĵives aver rakloro anela maro. Avke pes ačhiľa, sar phenďa o učitelis, a o papus phirlas andre škola baripnaha a talam the vašoda pes mište sikhavlas.

Druhá úloha

Sar le papuske sas dešupanž berš, avla leskero učitelis pal le papuskero dad. U phenda leske, hoj leskero čhavo pes mište sikhľol u hoj bi ulahas zijand, te bi lestar nič na belas. Le papuskero dad phenda, hoj kamel, kaj leskero čhavo te sikhavel, aľe našti les davkerel love pro studija, bo les nisave nane. Vaš oda o učitelis le papuske kerďa avri teologicko škola, bo odoj na kampelas oda, so pre aver školi. Miro papus pes sikhavelas mište, the e škola les bavinlas, aľe irinlas pes berš 1938 a oda berš o Ungri zaile oda gav, kaj o papus sikhľolas a našti phirkerlas khere ko Prešovos avke sar peršivar. O papus sas mek terno, o časos sas nalačo. O manuša pes daranas, so pes lenca ačhela. O papus andre kajso pharo časos kamelas te hel paš leskeri famelija. A vaš oda mukhľa e škola. Pal e vojna imar o papus dživlas la babaha. Sas len čhave a vašoda lestar pes našti ačhiľa rašaj.

Romano džaniben – jevend 2007
Časopis romistických studií

Tento časopis vychází díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky.

Toto číslo je výstupem z výzkumného záměru č. MSM 0021620825
na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze

Toto číslo časopisu vyšlo za finanční podpory České rady pro oběti nacismu

Projekt je financován za finanční podpory Nadace Arbor Vitae

Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětem holocaustu.

Vydává Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktor: Peter Wagner
Výkonné redaktorky: Lada Viková, Helena Sadílková a Adéla Gálová
Technická redaktorka: Eva Zdařilová
Recenzovali: doc. PhDr. Jiří Nekvapil, CSc.
a Ass. Prof. Mag. Dr. Dieter Halwachs
Sazba: Petr Teichman
Tisk: PBtisk, Příbram

Produkcí zajišťuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz

Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 160 Kč
Roční předplatné: 320 Kč (včetně poštovného a balného)

ISSN 1210-8545

Evidenční číslo podle tiskového zákona: MK ČR E 6882

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků
nemusí být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím pošt Praha č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.